

KATEDRA KATEDRA KATEDRA

MARIBOR
7. XI. 1970
ST. 2.
LETNIK XI.

KRIZA? DEPRESIJA? REŠITEV?

Kljub decentralizaciji v upravljanju podjetij še nismo pometli s centraliziranim vodenjem uvoza in izvoza. Z izvažanjem in uvažanjem se nerealna vrednost dinarja kaže jasneje. Ali je rešitev v sprostitvi vseh tržnih mehanizmov ali v postopnem popuščanju države?

Danes smo tukaj. Sprijaznimo se s tem. Vsi ne moremo dobiti služb. V tujini dela več sto tisoč Jugoslovanov. Se naprej izvajamo gospodarsko reformo. Reformo reforme.

Ekonomska baza je nosilec politične moči. Stojimo med dvema ekonomskima in političnima velikanima: Vzhodom in Zahodom. Ne moremo najti stabilnosti v gospodarstvu. Oba velikana sta jo vsaj v neki meri dosegla. Mar naša gospodarska nestabilnost pomeni tudi politično neravnovesenje sil?

Zvezni izvršni svet nam je pričaral leta 1965 čudovito vizijo leta 1970: takrat bo dinar konvertibilen. Danes vemo da je vrednost dinarja v letih reforme padla za blizu 50 odstotkov. Gledamo z odprtimi očmi.

Hodimo po svoji poti. Naleteli smo na težave. Prebrodili jih bomo. Nekoč so rekli, da je delo naredilo človeka.

Spopad volje in vesti se nadaljuje. Zapreti tovarno ali ne? To je vprašanje. Bomo pozabili na človeka in mu vzeli delo, ali pa bomo raje vzdrževali propadajočo tovarno? Rešitev, zaprimo slabo tovarno in poiščimo človeku delo drugje!

Nekoč bomo v Jugoslaviji pekli kruh, ki ga bomo delavci kupovali s konvertibilnim dinarjem. Ljudje, ne kupujte zaloga masti in sladkorja kakor tisti, ki jih je zajela panika!

1970/5501

W 284 / 10
1970/71

mleko in vino

Za mnoge ljudi se dan prične z branjem časnika. Pred nedavnim sem prebral tudi poročilo z zasedanja vinogradniških delavcev in strokovnjakov. Prebral sem članek do konca in nisem mogel verjetnim lastnim očem. Udeleženci sestanka so se zavzemali, da bi bilo nujno potrebno zmanjšati davek na alkoholne pijače in podražiti številne (!) brezalkoholne pijače.

V enem izmed naslednjih juter sem ponovno bral časnik in našel v njem tudi naslednje vrstice: Cene mleka in mlečnih proizvodov bo potrebno zvišati.

Kaj se dogaja pri nas, sem se vprašal, ali živimo v narobe svetu? Zakaj si zakrivamo oči pred vedno večjim vplivom alkoholizma? Čeprav postaja pijančevanje socialni problem našega naroda, še vedno nimamo zakona za prisilno zdravljenje alkoholikov. Vsepoposod zatirajo alkoholizem z višjimi cenami žganih pijač in vina, pri nas pa so nekateri v dirki za čim večji zaslužek celo predlagali znižanje cen (oziroma davka na alkoholne pijače), namesto da bi izpopolnili delovne metode in izboljšali delitev dela.

Na pozivih za nabornike je med drugim napisano, da naj pridejo na zborni mesto v čistem perilu in TREZNI.

Samo naj še kdo reče, da pri nas alkoholizem ni družbeni problem! Liter sadnega soka je dražji od litra vina.

Dvignimo cene brezalkoholnih pijačam, sokovom in mleku, postanimo pijanci! Na zdravje!
B. Č.

vzgoja

Učite nas, kako moramo delati in organizirati to in ono v podjetju, da bo poslovanje uspešno, da bomo čim več ustvarili in prodali. Učite nas, da razmere na tržišču določajo vrednost nekega dela — zaslužek delavca. In če je zaslužek manjši? Takšne so pač zakonitosti trga.

Za zgled nam postavljate visoko razvite države Zahoda: takoin tako delajo tam, zato tudi dosegajo takšne uspehe. Prav je, ako nam navajate takšne primere, vendar ne pozabljajte, da se je večina naših ljudi odločila za socialistično in samoupravno družbo, da teh dežel ne moremo posnemati, ampak lahko njihove izkušnje samo upoštevamo oziroma prehašamo v naše razmere. Ne pozabite na samoupravljanje, na humane odnose med ljudmi, na tiste, ki delajo z rokami. Učite nas, da bo naše delo uspešno le takrat, ko bomo ustvarili takšno vzdušje, da bo delavec z veseljem prihajal na delo in se razpoložen vračal domov, ker bo živel človeku primerno življenje, se pravi, ker bo za svoje delo prejel primerno plačilo. Učite nas, da na svetu nismo sami, da živimo in delamo med različnimi ljudmi, in da ne moremo vedno videti samo sebe in svojih interesov. Povejte nam, da je uspeh dela odvisen od slehernega posameznika, da smo sodelavci, ki ustvarjamo skupno, da je tudi delo nekvalificiranega delavca častno, in da je vreden spoštovanja le tisti, ki je s svojim delom nekaj ustvaril. Povejte nam, da družba ne daje sredstev za šolanje samo zato, da bi se izobrazili in bolje živeli, ampak od nas tudi pričakuje, da bomo s svojim znanjem in delom pripomogli k napredku in s tem k boljšemu življenju slehernega, ki dela. Povejte nam, da imajo tudi tisti, ki delajo z rokami, družine, da ne želijo biti reveži, in da se jim ob podražitvah življenjski stroški povečujejo za več procentov kot pa vodikim delavcem.

Iz vrst študentov se večkrat čuje, da se ne izplača biti član ZK, ker ni od tega nikakršne koristi. Boleča resnica! Boleča, kot so boleče besede, da se akademsko izobražen delavec v neki delovni organizaciji ne more zavzeti za interese delavcev, ki delajo z lopatami in krampi, ker imajo ti drugačen materialni položaj.

Vedno več bo takšnih besed, če nam bo zvenelo v ušesih samo: denar... denar... samo denar... Dobiti čimveč denarja! Samoupravljanje? Humana družba? Ne govorimo o tem, če razviti Zahod tega ne pozna! V. Š.

poslanci, ali se boste pravilno odločili?

V ekonomijah, ki delajo po tržnih principih (in v to kategorijo gospodarstev spada tudi slovensko), se srečujemo z negativnimi pojavi. Zlasti trije imajo usodni pomen. V akumulaciji nastajajo razlike med posameznimi gospodarskimi panogami, ki ne izvirajo samo iz razlik v produktivnosti, pač pa so predvsem posledica monopola, posebnega položaja na tržišču, delitvenega davčnega instrumentarja itd. Ob vsem tem pa je zlasti v naši ekonomiji čutili pretilvanje akumulacij v gospodarske centre, kjer je koncentrirana trgovina, banke in kapital. To pospešuje nesmotrno izkoriščanje razpoložljivih in potencialnih razvojnih faktorjev, posledica tega pa je naglo odlivanje delovne sile, kar povzroča praznjenje posameznih predelov.

Posledica vseh teh usodnih negativnih pojavov so razlike, ki nastajajo v razvitosti posameznih delov nacionalnega ozemlja. Sinonim vsega tega so nerazvita območja v Sloveniji, ki obsegajo tretjino nacionalnega prostora.

Z zadovoljstvom lahko ugotavljam, da je le dobro leto po prvih razpravah v Murski Soboti in na študentski tribuni v Mariboru v slovenski javnosti prevladalo stališče, da je vprašanje neskladnega razvoja slovenskega prostora usodnega pomena za gospodarski in politični razvoj slovenske družbe. Posledica takšnega spoznanja je osnutek zakona o pospeševanju razvoja manj razvitih območij v SR Sloveniji, ki ga je IS Slovenije predložil v javno razpravo. Osnutek zakona je v relativno kratkem času sprožil plaz razprav in mnenj, žal tudi s strani tistih, ki doslej o tem vprašanju niso niti razmišljali.

Vzroke, ki so poleg neenake startne osnove in pogojev stopnjevali nerazvitost posameznih območij in neskladje v razvoju prostora, sem v grobem očitral že v uvodu. Vzeti jih moramo kot izhodišče za ukrepe, ki bi neenakosti zmanjševali. Torej je ocena osnutka zakona o pospeševanju razvoja manj razvitih območij možna edino v okvirih naslednjega vprašanja: ali zakon zagotavlja ukrepe, s katerimi bi vzroke gibanj, ki neskladja stopnjujejo, z reducirali na minimum. To z drugo besedo pomeni, da bi moral zakon oz. politično vodstvo republike zagotoviti tak sistem ekonomije, da bi negativne pojave, ki so sopotniki tržnega gospodarstva, krčili in zmanjševali.

(Nadaljevanje na naslednji str.)

KATEDRA

KATEDRA — ŠTUDENTSKI LIST. Izdaja izvršni odbor študentske skupnosti VZM. Katedro ureja uredniški odbor: Bojan Cokl, Marija Frankovič, Slavko Gerič — odgovorni urednik, Vladimir Gajšek, Tone Janša, Jože Marinšek, Zarko Golob, Igor Plohl, Dušan Zbašnik, Bori Zupančič, Mitja Zitnik, Marjan Zmave — tehnični urednik. Uredništvo in uprava: Ob parku 1, telefon 22-004. Tekoči račun: 618-678-548. Nenaročenihi slik in rokopisov ne vračamo. Cena izvida 50 par letna naročnina 10 din, za ustanove in podjetja 15 din). Tisk: CP Mariborski tisk.

V NASLEDNJI ŠTEVILKI:

OBLIKOVANJE OSNOVNOŠOLSKIH UČITELJEV

(Obširen zapis in komentar o posvetovanju, ki ga je PA organizirala ob 10-letnici svojega dela)

BORŠNIKOVO SREČANJE

(Kritičen zapis ob srečanju slovenskih gledališč)

SMO ZA STABILIZACIJO, A NE ZA VSAKO CENO

PROJEKT PROGRAMSKIH NAČEL ZVEZE ŠTUDENTOV

(Odlomki iz resolucije, ki jo je izdelalo predsedstvo ZŠJ)

O ODLIČNJAKIH IN NEZADOSTNIH

(Razmišljanje o sistemu ocenjevanja na šolah)

(Nadaljevanje z 2. strani)

Omenjeni zakon pa ni koncipiran tako, da bi vzroke, ki so privedli do takega razvoja — ali bolje neskladja, odpravljali. Kot je zapisano (preoptimiistično) v obrazložitvi, je njegova osnovna ideja v tem, da republika na nekaterih območjih (sledim kriterijem za določanje nerazvitosti, ki jih zakon postavlja), ustvarja skupno s prizadetimi občinami osnovne pogoje za hitrejši socialni in gospodarski razvoj. Predvidene naloge republike, kot so sodelovanje pri gradnji infrastrukturnih objektov, davčne in kreditne olajšave, sofinanciranje in strokovna pomoč pri izdelavi programov, so izrazito kratkoročnega značaja, ali, če se izrazim v prisposobi, pomenijo toliko kot goltanje tablet proti zobobolu, ne da bi odstranili izvor bolečin.

V tem trenutku imamo na izbiro naslednje možnosti:

— da odklonimo sprejetje zakona o pospeševanju razvoja nerazvitih območij po hitrem postopku in s tem, seveda, tvegamo negativne politične posledice,

— da še enkrat obnovimo celotno razpravo in damo besedo znanstvenikom, gospodarstvenikom in strokovnim institucijam,

— da zakon bistveno sprememo in ga sprejmemo po normalnem postopku,

— da ga sprejmemo takšnega kot je, seveda z nekaterimi predlaganimi spremembami (ekonomski center Maribor, primorski poslanci) in jasno izrazimo željo, da je potrebno takoj pristopiti k oblikovanju takšnega srednjeročnega načrta, ki bo poleg ostalih trendov na vidnejše mesto postavil oblikovanje gospodarskega sistema, ki bo omogočal skladnejši razvoj slovenskega prostora in gospodarstva. To pa je tudi zahteva dobre ekonomike.

Upoštevač obične in gospodarske in iz njega izhajajoče politično vzdušje, ki zahteva takojšnje ukrepanje, je sprejemljiva edino zadnja alternativa, kar pa pomeni, da se razprava z zakonom šele začne, ne pa končuje. V naslednjih številkah bomo nekatere od omenjenih trditvev, a tudi druge obširneje razložili, zagovarjali in komentirali.

SLAVKO GERIČ

Dr. Josip Vidmar je slovenski umetniški kritik, ki je z izrazitimi, polemičnimi in estetsko dognanimi spisi vse skozi ostal zvest sistem vrednot, zamisli in kriterijev; te kriterije je oblikoval po čutnem, estetičnem zavzemanju za resnico in življenje. Rodil se je 14. 10. 1895. leta v Ljubljani. 1925. l. je ustanovil revijo KRITIKA in kasneje tudi mnogo potoval: bil je na Dunaju, v Pragi, Bonnu, Krakovu, Parizu, Zagrebu... Diplomiral je 1929 l. na ljubljanski univerzi. Njegova življenjska teoretična izhodišča so vplivala — in še vplivajo — na razvoj slovenske misli, a tudi politične akcije: na II. zasedanju AVNOJ je predlagal Josipa Broza — Tita za maršala, bil je narodni in republiški poslanec, predsednik SNOS in prezidija Ljudske skupščine LRS, predsednik Doma narodov v Beogradu in Zveze jugoslovanskih književnikov. V povojnem obdobju se je ukvarjal bolj z umetnostno kritiko, manj pa s svetovno-nazorskimi vprašanji. Proti poplitvenju duha se dr. Josip Vidmar bojuje s kritiko, ki je dostikrat polemična, a vsekdar človeško pošena in sega v poglobljena vprašanja našega časa, to se pravi, da govori o estetičnih, idejnih, etičnih, umetniških, narodnostnih, nazorskih in tendenčnih vrednotah. Te vrednote so postavljene v Vidmarjev kritični svet enovito, izrazito in ustvarjalno. Ob letošnji petinsemdeseti obletnici njegovega uspešnega in živahnega ustvarjalnega življenja mu čestlita tudi uredništvo našega študentskega lista!

Dr. Josip Vidmar je od 1952. leta predsednik SAZU. Živi in ustvarja v Ljubljani.

»teza mojega kritičnega dela je estetski instinkt«

Kakšna je razlika med tradicijo in avantgardo, če upoštevamo, da avantgarda prebija nevidni zid skozi novi čas, in če sočasno vemo, da je tudi tradicija — ali to, kar je tradicija — bila nekoč avantgarda? To se pravi, da ni enosmiselnih modelov zavesti, da ni do kraja sklepnih sistemov, da svet ni dokončen, ampak je v nenehni gibanju in razvoju. Vsekakor je zgodovina človeštva danes na pragu človeško vedno znova ustaljenih načel in vrednot, hkrati pa gradi nova tehnična in družbeno pomembna odkritja.

Ker pa zgodovina ni zgolj enkratno dejanje ene same generacije, ker časovne in prostorske razsežnosti posegajo v idejne sfere človeškega uma in življenja, ker je kritičnost do samega sebe in do drugih temeljna zamisel napredka, je povsem jasno, da je umetnost objekt srčne kulture in splošnih oblik kulture, je izvorni humanistični prijem, s katerim je mogoče spreminjati svet, osebno in družbeno zavest.

Razmišljanje o »velikih idejah« pa nas prevzema s tipičnimi predstavniki velikih dob. In velike dobe so samo tiste, ki stopajo v čas revolucije, revolucije misli, dejanj, družbe. Kriza in kritičnost se premenjavata v družbi in naravi. Vsekakor je akademik dr. Josip Vidmar eden izmed velikih slovenskih predstavnikov, ki pošteno in ostro zagovarja človeško misel, ki jo vztrajno in natančno presoja s sistemom vrednot o umetnosti in življenju, ki zbira in izbira temeljne smernice miselnega (racionalnega) in čutnega (estetičnega) sveta. Tako je dr. Josip Vidmar prekaljen, umirjen, a sočasno skromno oster in zavzet za resnico; nikdar se ne prenaagli, ampak ostaja v mejah spoznanega.

KATEDRA: Za kritiko je značilno, da obravnava vprašanja o umu in resnici iz svetovno-nazorskega in specifičnega gledišča. Kateri estetični principi pa so vodili vas skozi kritično mišljenje?

Dr. Vidmar: Prvi princip — umetnost je — kadar res gre za umetnost — izraz najvišjih duhovnih funkcij človeka.

Ta princip pa se mi je razvil iz osnovne estetične teze, da je vsaka lepota pravzaprav rezultat sile, ki neko stvar, bitje ali predmet oblikuje bodisi od zunaj bodisi od znotraj.

KATEDRA: To je torej dualnost, razmik med psiho, fantazijo, mišljenjem, skratka med zavestjo in objektiviteto, med predmetnostjo in svetom. Oblikovanje »bodisi od zunaj bodisi od znotraj« pa predstavlja gotovo kompozicijo, ki je sestavljena iz kombinacije in selekcije posameznih izrazil, ali ne?

Dr. Vidmar: Da. Gradivo. Gradivo umetnosti je življenje in sila, ki to življenje oblikuje, je psiha umetnika, je tisto, kar sem prej povedal o principu.

In če ni obdelava življenja izrazit naraven pečat duha, ki je to življenje izoblikoval, potem imamo opraviti z umetnostjo.

KATEDRA: Je umetnost izraz? Izraz česa? Ni teoretično in praktično v bistvu izraz le zavestna komponenta raziskave, metodologije? Ali pa več? In narod?

Dr. Vidmar: Ker je umetnost tak izraz visoko razvitih individualnosti nekega naroda, ne more biti dvoma, da se v taki individualnosti odraža duh naroda; ta duh prehaja v njegove stvaritve, ne da bi umetnik vedel za to drugače, kakor da izraža samega sebe.

KATEDRA: Ko sva pri izrazu »samega sebe«: kakšna pa je današnja umetniška in literarna kritika?

Dr. Vidmar: Današnja kritika je sorazmerno zmedena, in sicer zaradi vsesplošne zmede, ki gospodari v evropski kulturi. Zaradi tega seveda ne more izpolnjevati tiste naloge, ki se mi zdi, da jo zagotovo ima, ta pa je: skupaj z ustvarjalno umetniki oblikovati podobo originalne, naše, slovenske umetnosti.

KATEDRA: Mar ne gre dostikrat za sramežljivo spogledovanje z omenjeno evropsko kulturo, kadar mislimo na umetnost ali kritiko? Smo za povezovanje duhovnih evropskih tokov, vendar mora biti tudi naša izvornost usklajena z elementarnostjo slovenskega jezika, z načinom izrazil itd. Kaj menite o tem?

Dr. Vidmar: Gotovo je ta fascinacija, v kateri naši kritiki in umetniki žive, fascinacija sodobnega in hipersodobnega, dejal bi, skoraj anti-umetniškega okusa. Iz te fascinacije ne more izhajati nič drugega kakor posnemanje in odvisnost od tuje duhovne sveta, katere bi se za vsako ceno morali otrestiti.

KATEDRA: In kakšne so potem perspektive slovenske literature? Kdaj bomo Slovenci dovolj izvorni?

Dr. Vidmar: Umetniki bi se morali zavedati, da ima določeno ceno le originalnost, sicer umetniki sploh niso umetniki. Govoriti o perspektivah bi se reklo prerokovati, kar pa je seveda nevhvaležen posel. Eno je vsekakor gotovo: če hočemo duhovno obstati, bo morala naša umetnost najti svoja pota v skladu ali v opoziciji z našim življenjem in kritika bo morala iz našega življenja izluščiti kriterije, ki bodo ta proces podpirali in pospeševali.

KATEDRA: Ko sva pri obstanku duhovnih in eksistenčnih vrednot našega naroda: ali je to naslednica iz OF, ki ste jo ustanovili? Kje smo danes?

Dr. Vidmar: Mislim, da je bila zgodovinska vloga in ustanovitev OF ingeniozna stvaritev. Bojim pa se in imam občutek, da današnja SZDL ne najde resnično ustrezne funkcije v našem sedanjem življenju. Mislim, da bi bilo v imenu naše demokracije in v imenu vsega našega napredka nujno potrebno vzpostaviti funkcionalno zvezo med življenjem in to organizacijo, ki, po mojem mnenju, še zmerom predstavlja bleščeč primer neke nove, učinkovitejše demokracije, naprednejše od klasične demokracije Zahoda.

Z dr. Vidmarjem, predsednikom SAZU, sva se pogovarjala še o njegovi polemiki z Zdanovom, o nekaterih novih, a še vedno ustaljenih pristopih k literarnemu delu in o poštenem, kritičnem in ustvarjalnem odnosu do življenja.

vladimir a. gajšek

Ob 10-letnici svojega delovanja je pedagoška akademija v avli študijske knjižnice pripravila tudi razstavo znanstvenih, publicističnih in drugih del profesorjev. foto B. Čerin

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA GOSPODARSTVO

LJUBLJANA

Gregorčičeva 25 — Tel. 22394 do 22388

Letošnjo sezono je turistično gospodarstvo pričakalo v dokajšnji negotovosti zaradi stalnega višanja stroškov, ki so znatno hitreje naraščali, kot se dvigajo stroški v deželah, od koder prihajajo k nam turisti. V ostalih pogledih pa v Sloveniji nismo bili na sezono slabše pripravljene kot v prejšnjih letih. Po dokaj dobri turistični beri v zimskem času je nastal precejšen izpad v začetku poletne sezone, ki se je pričel popravljati šele v sredini julija. Izhajajoč iz kumulativnih podatkov do konca letošnjega avgusta lahko trdimo, da letošnja sezona ni bila neuspešna, saj so se vse nočne povečale za 8% v primerjavi z istim razdobjem lani, pri čemer so se za 6% povečale nočne tujih turistov. V tem pogledu smo toliko na boljšem, ker podatki za vso državo govore o enakem številu nočnih in navedenem času. Devizni priliv je za 12% večji, pri čemer je zabeležen porast za 2% pri nakupu blaga z 10% popustom. Če letošnje povečanje tujih nočnih gledamo še skozi dejstvo, da smo imeli v Sloveniji letos 3,2% manj nočnih iz vzhodnih držav, to pomeni, da smo za 9,2% povečali število nočnih turistov iz zahodnih držav. V Sloveniji imamo tudi letos idealno razmerje med nočninami tujcev in domačih gostov, in sicer 49 : 51%. K temu je treba še dostaviti, da smo od avgusta lani zabeležili 6% povečanje števila ležišč, in da je torej bila izkoriščenost ležišč večja za približno 2%.

Pri ocenjevanju statističnih podatkov iz turizma nas letos čisto moti manjši porast, kot smo ga bili navajeni prejšnja leta, ko letnih indeksov izpad 120 skoraj nismo poznali. Letošnji podatki kažejo na nekoliko bolj umirjeno tržišče, kar nam daje možnost, da se v bodoče na turistični promet bolje pripravimo. Povečanemu številu tujih turistov in domačih ali tujih nočnih bi morali namreč vsaj v enakem obsegu slediti s povečanjem propagande, organizacije dela, števila in kvalitete kadrov, s preskrbo, razvedrilom itd., če ne bi želeli zmanjšati privlačnosti naše turistične ponudbe.

Slovenske investicije v turistično gospodarstvo v absolutnem znesku niso ravno majhne, vendar spričo naše zaostalosti v tem razvoju niso zadostne, ako želimo čimprej doseči turistično gostoto v drugih receptivnih turističnih deželah Evrope. Se posebno pa zaostajajo naše investicije turistično infrastrukturno, da o splošni infrastrukturi niti ne govorimo. V tem pogledu so sicer sprejeti določeni ukrepi, ki naj bi pospešili razvoj družbenega in zasebnega turističnega gospodarstva, vendar je napredek le počasen.

Pri razvijanju turizma moramo imeti pred očmi dejstvo, da ta dejavnost ni samo stvar hotelov in turističnih agencij, ampak skoraj vseh vej gospodarstva, ker je gostinstvo udeleženo pri dohodku iz turizma samo z (približno) 41%, ostalo pa odpade na industrijo, trgovino, kmetijstvo, promet in na druge panoge. Idealno bi bilo torej, da bi dosegli po vseh panogah vsaj tako skrb za turistični napredek, kakor je ugotovljena parti-

cipacija na dohodku. Zlasti za naše gospodarske razmere je, ob upoštevanju našega ugodnega geografskega položaja in naravnih značilnosti, turizem še toliko bolj pomemben, ker deluje antiinflacijsko, razrešuje mnoge nevalgične točke,

deluje stimulatивно na druge panoge, rabi malo obratnih sredstev in ima nizko devizno potrošnjo. Navedene lastnosti turizma bi kazalo v bodoče še bolj organizirano, bolj poslovno izkoriščati.

TURISTIČNA ZVEZA SLOVENIJE

Posredujemo vam odgovore na vprašanja, ki ste nam jih postavili v dopisu z dne 28. 9. 1970.

Pri formuliranju vprašanj ste bili nekoliko neprecizni, kajti iz njih ni razvidno, ali se nanašajo na rezultate turističnega prometa v vsej Jugoslaviji ali samo v Sloveniji. Poizkusili bomo odgovoriti na oboje.

V Sloveniji trenutno razpolagamo s statističnimi podatki o turističnem prometu za obdobje od januarja do vključno avgusta, torej za 8 mesecev, medtem ko za vso Jugoslavijo le-ti še niso definitivni. Predhodni podatki o realiziranem turističnem prometu v Jugoslaviji kažejo, da je število inozemskih prenočitev v osmih mesecih letos nazadovalo v primerjavi z istim obdobjem v preteklem letu za 1% (indeks 99). Pričakovali smo zmanjšanje turističnega prometa iz vzhodne Evrope, vendar ne v tolikšni meri. Uvedba restriktivnih ukrepov za potovanje Čehov v inozemstvo je povzročila, da je bilo v osmih mesecih letos v Jugoslaviji kar 75% manj Čehov kot v istem obdobju lani, ko so bili po številu prenočitev na tretjem mestu, takoj za gosti iz ZR Nemčije in Avstrije. Poleg tega je v mednarodnem turističnem prometu v navadi, da je promet turistov največji med dvema sosednjima državama. Ker pretežni del Jugoslavije meji na države vzhodne Evrope, s katerimi se odvija turistični promet v okviru blagovne menjave na osnovi bilateralnih dogovorov, je konkretna realizacija odvisna od politike državnih potovalnih agencij. Individualnih turistov iz teh držav praktično ni (razen iz Češkoslovaške), ker ne obstajajo objektivni pogoji, da bi propagando usmerili neposredno na potencialne turiste. To izgubo poskušamo seveda nadoknaditi s prilivom turistov iz zapadnih tržišč, čeprav se kažejo tudi tendence formiranja velikih agenčnih koncernov, ki imajo izredno moč usmerjanja turistov v to ali ono receptivno turistično državo.

Ko inozemski turistični promet v neki receptiv-

ni turistični državi preseže 20 milijonov tujih prenočitev, se lahko intenzivno razvija po že ustaljeni povprečni stopnji rasti samo pod pogojem, da 60% do 70% inozemskih turistov v obdobju od treh do petih let ponovno obišče to državo. Turistično tržišče Evrope, čeprav je sorazmerno veliko in razvito, ni neomejeno, še zlasti, ker raste ponudba hitreje kot povpraševanje.

V Sloveniji je v istem časovnem obdobju poraslo število inozemskih prenočitev za 3%. Če ne bi prišlo k nam kar 74% manj turistov iz ČSSR, bi bil inozemski turistični promet v osmih mesecih letos kar 6% večji kot preteklo leto. Na drugi strani pa ugotavljamo, da so tuji turisti v Sloveniji v osmih mesecih letos zamenjali kar 12% več deviznih sredstev kot v istem obdobju lani. Seveda tuji turisti niso vseh v Sloveniji zamenjanih sredstev tudi tukaj potrošili. (Devizni dohodek od inozemskega turizma je mogoče kolikor toliko točno ugotoviti ob koncu leta samo za vso Jugoslavijo. Za Slovenijo imamo na voljo samo uradne podatke devizne direkcije Narodne banke SFRJ o devizni menjavi. Devizni dohodek od inozemskega turizma v Sloveniji zato po dogovorjeni metodologiji samo ocenjujemo. Tako ocenjeni devizni dohodek od inozemskega turizma v Sloveniji pokriva letno okoli 50% negativnega salda trgovinske bilance Slovenije.)

Brez dvoma bomo v jugoslovanskem merilu ob koncu letošnjega leta dosegli predvidenih 365 milijonov dolarjev.

Vzrok, da turistični promet v letošnjem letu tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji ne narašča z enako stopnjo intenzivnosti kot preteklo leto, je treba iskati tudi v celi vrsti problemov organizacijskega in poslovnega značaja, ki so posledica lanskoletnega »turističnega booma«, na katerega nismo bili pripravljene. Med številnimi problemi, ki so odjeknili v pretekli in tudi v letošnji turistični sezoni, so kadri. Ob hitri izgradnji materialne baze je neskladno raslo število potrebnih kadrov oziroma šol za oblikovanje gostinskih delavcev.

TURISTIČNI PROMET V AVGUSTU 1970

Gostje in prenočitve

	Avgust		Indeks	Januar - avgust		Indeks
	1969	1970	VIII 1970 VIII 1969	1969	1970	I-VIII 1970 I-VIII 1969
Gostje: vsi	310 664	330 961	107	1 238 636	1 281 185	103
domači	110 536	133 055	120	611 204	665 792	109
tuji	200 128	197 906	99	627 432	615 393	98
Prenočitve: vse	1 011 440	1 084 080	107	3 482 848	3 674 748	106
domače	420 161	472 475	112	1 728 287	1 870 047	108
tuje	591 279	611 605	103	1 754 561	1 804 701	103

Kako smo končali glavno turistično sezono? Ali bomo lahko pokrili negativno plačilno bilanco? Smo res zabeležili le za nekaj dinarjev večji izkupiček kljub večjemu številu turistov? So posledice, ki temu sledijo, katastrofalne? Vemo, da se je nekaj podobnega zgodilo tudi v Italiji, le v drugačnem obsegu. Mar tudi nam bežijo turisti v Španijo in Bolgarijo? Sklepamo, da smo še vedno konkurenčni, vendar turistu za njegov denar premalo nudimo. Česa si želi tujec na oddihu in kaj bomo naredili, da bi ustregli njegovim željam? Ali so investicije v turistično industrijo še premajhne?

Zahvaljujemo se Turistični zvezi Maribor in gospodarski zbornici SRS za podatke, ki nam jih nista posredovali.

Poleg tega se je v zadnjih 10 letih zaposlilo v inozemstvu 27.000 kvalificiranih in visokokvalificiranih gostinskih delavcev. Ker si je gostinstvo moralo pomagati s pomožno delovno silo, je nivo uslug tako padel, da je to resno ogrozilo položaj jugoslovanskega turizma na mednarodnem trgu. Eden osnovnih problemov, ki se je pojavil že v preteklem letu, še močneje pa letos, je zmanjševanje normativov hrane na škodo potrošnikov. Ker so cene penzionov dogovorjene in tiskane že mnogo pred pričetkom glavne turistične sezone, cene mesu in drugemu reprodukcijskemu materialu pa so skokovito porasle, so hoteli močno podražili storitve »à la carte«, penzionski hrani pa zmanjšali normative. Med pritožbami, ki v letošnjem letu dežujejo na naša predstavništva, so prav te najštevilnejše. Seveda so bili tu še drugi problemi, npr. pomanjkanje rezervnih delov za avtomobile, predrage servisne storitve, ogrožanje osebne in materialne varnosti turistov itd. Kakor vidimo, so imele napake, storjene v pretekli sezoni, velik vpliv na letošnjo turistično sezono. Žal so se nekatere celo ponovile. Vsa prizadevanja turističnih delavcev so usmerjena v odpravo teh napak in v ponovno utrditev pozicij na mednarodnem turističnem trgu, kjer so objektivni pogoji celo zelo ugodni. V iniciativnih turističnih deželah, od koder imamo že sedaj najmočnejši priliv inozemskih turistov, se delovni teden krajša, daljša pa fond prostega časa oziroma plačanega dopusta. V nekaterih evropskih državah znaša z zakonom določen fond prostega časa že danes 122 dni ali eno tretjino leta. Poleg tega se velik del evropskih turistov odloča že za dvojne počitnice v inozemstvu: zimske in letne. Sredstva, potrošena v prostem času, rastejo trikrat hitreje kot narodni dohodek. Mnogi ekonomisti so mnenja, da bo v bližnji bodočnosti merilo razvitosti neke države fond prostega časa in količina potrošenih sredstev v tem prostem času. Upamo, da smo vsaj delno odgovorili na postavljena vprašanja.

Vašemu uredništvu želimo mnogo uspehov pri urejanju lista »Katedra« in čim višjo naklado! S tovariškimi pozdravi!

v obdobju kovanja načrtov

Leto 1965 je bilo leto obljub in kovanja načrtov. Začeli smo izvajati temeljito družbeno in gospodarsko reformo v skladu s cilji in potrebami našega ekonomskega sistema. Vedeli smo (in še vemo), da moramo povečati produktivnost, se vključiti v mednarodno menjavo, omogočiti neposrednim proizvajalcem, da sodelujejo pri razširjeni reprodukciji, stabilizirati razmere in razvijati področja, ki v razvoju vedno bolj zaostajajo. Besede smo skušali prelitati v dejanja, vendar pa v letu 1970, ko bi po optimističnih napovedih vodilnih funkcionarjev dinar že moral biti konvertibilen, ponovno poslušamo obljube Mitje Ribičiča, da bo dinar prav gotovo in zares dosegel konvertibilnost leta 1975.

Resnično lahko dvomimo v to. Mislim, da je tudi ZIS prepričan, da kaj takega ni mogoče doseči v petih letih; zavedati se moramo, da je organiziranost proizvodnje slaba, produkcija za Jugoslavijo pa še vedno prevelika, a za svetovni trg premajhna, da bi mogli uspešno konkurirati na tujem tržišču. Ekonomske raziskave specifičnih podatkov našega gospodarstva so pokazale, da se jugoslovanska ekonomija ravna po določenih zakonitostih. Vemo, da so za kapitalistični svet značilne ciklične krize, prav tako pa vsake 3-4 leta tudi pri nas gospodarstvo doseže tisto kritično točko, ko nam gre najslabše. In resnica je, da se nam ta točka, kriza, obeta leta 1971 ali 72. Premalo časa bomo imeli, da bi se lahko ukvarjali z dolgoročnimi problemi, ker nas bodo preveč zaposlovali kratkoročni.

Jugoslovansko gospodarstvo kaže nesluten napredek: po vojni se je narodni dohodek per capita povečal za trikrat. Vendar ne smemo zanemariti kompleksnosti gospodarskega življenja. Kmetijstvo je zelo počasi naraščalo v primerjavi s produkcijo I. oddelka, ki producira proizvodna sredstva. Pri izkazovanju dohodka naša podjetja prikazujejo del substance podjetja kot dohodek. To prelivanje hromi moč našega gospodarstva in slabi preglednost dejanskih razmer. Vse to pomeni, da ostajamo slej ko prej na isti točki kot leta 1965. Imamo visoko stopnjo inflacije (realna vrednost dolarja je danes okoli 18 din), ki presega vse v svetu normalne oblike inflacije. V prvih devetih mesecih tega leta, so se življenjski stroški povečali v primerjavi z istim obdobjem lani za 12,5%. Vemo tudi, da znaša normalen porast v svetovnem merilu okoli 2%. Na Zahodu bi 3-4% povečanje življenjskih stroškov v enem letu pomenilo visoko nestabilnost.

Če k temu dodamo še dejstvo, da ima dolar, v primerjavi z vrednostjo leta 1950, le še 60% substance, marka pa 62%, in da je bil takrat tečaj dolarja okoli 300 din za dolar, danes pa znaša 1250 starih din, nam postane jasno, koliko svoje vrednosti je dinar izgubil.

Med reformnimi prizadevanji smo uvideli, da moramo omogočiti prosperiranje najbolj sposobnim. Vendar še vedno omahujemo med socialnim faktorjem in čisto ekonomskimi principi. Včasih se nam posveti pravilna rešitev (stečaj podjetja), vendar omahujemo zaradi socialnih momentov (nezaposlenost) in političnih konfliktov, ki iz tega izhajajo. Zanimivo je primerjati podatke, ki povedo, da je v Zvezni republiki Nemčiji lani prišlo v konkurz okoli 500 podjetij, pri nas pa ne več kot 10. Po tem bi lahko sklepali, da znamo mi bolje gospodariti. Vendar to ne drži. Dejstvo je, da smo premalo odločni, ostri. Namen reforme je bil pomagati uspešnim, da bodo še bolj uspešni, da bodo konkurirali na svetovnem tržišču. A pri nas se dogaja ravno obratno: podpiramo šibke, da za silo lezejo za boljšimi, ki pa se vseeno ne morejo popolnoma uveljaviti, ker zaradi razdelitve dohodka določijo manj sredstev, kot bi jih dobili, če bi ne vzdrževali slabih gospodarjev v slabših podjetjih. Temu smo pričre vsak dan: retencijska kvota, ki ostane podjetjem od izvoza, se v poprečju giblje okoli 7%, to pa zaradi tega, da se z ostankom sredstev podpirajo nekonkurenčni, nesposobni izvozniki. Torej se v pogojih inflacije splošno slabo gospodariti.

Vendar nihče glasno ne prezentira svojega mnenja, kako napraviti konec tej situaciji. To je tudi preveč nevarno. Kakršnokoli spreminjanje stanja bi povzročilo odpor na eni ali drugi strani. Politična akcija pa se povezuje z ekonomiko. Sklenili smo na primer (in sedaj po petih letih sklepamo ponovno), da je treba omejiti investicije, dokler že obstoječe ne bodo dovolj racionalno izkoriščene. Vendar gradimo nove tekstilne tovarne, tovarne aluminija itn. Zanimivo je, da so najbolj veseli inflacijske politike, ki jo ZIS zavestno izvaja, na nerazvitih območjih. Inflacijo spremljajo nove emisije denarja, krediti, velike investicije, ugodni vračilni pogoji (vrednost dinarja pada!).

Vemo, kaj je napak. Kljub temu napak ne popravljamo in kopičimo probleme. Treba jih je razrešiti takoj, sicer bomo zašli v še bolj katastrofalno situacijo. Izvajalci odločitev pa smo mi sami. Tega se moramo zavedati.

Kdo nam kroji gospodarsko politiko? Zvezni izvršni svet? Mednarodna banka za obnovo in razvoj? Mislim, da bo šlo. Dušan Zbašnjik

□ Ob koncu dela ljudje sedemo k obračunu. To smo naredili tudi ob izteku letošnje glavne turistične sezone. Vprašali smo se, kaj smo naredili in ali je bilo to dovolj, ali nismo pustili številnih možnosti neizkoriščenih. Odgovore so nam posredovali: republiški sekretariat za gospodarstvo, sektor za turizem, statistični zavod SRS in Turistična zveza Slovenije. Mislimo, da so podatki, ki so navedeni v njihovih dopisih, dovolj zgovorni.

Jugoslavija (in z njo Slovenija) še vedno ostaja najcenejša turistična dežela v Evropi (štete so samo kapitalistične dežele in Jugoslavija). Celotna Španija, ki je znana kot cenena dežela, ima višje cene. Vendar pa ne smemo pozabiti, da je dejanski položaj drugačen. Anglež pravi, da nima dovolj denarja, da bi si kupoval cene, nekatere stvari. S tem želi povedati, da raje odriče nekaj več in uživa, kot pa da bi se v neudobnosti slabih hotelov z grajanja vredno postrežbo dolgočasil. Na področju organiziranja zabave in rekreacije smo Jugoslovani še zelo zaostali. Za-

dovoljujemo se z igralnicami (ki so že dolga desetletja znane po vsem svetu), glasbenimi večeri, volitvami miss itn., ne preizkušamo pa svoje originalnosti. Smo le posnemovalci izvornih metod drugih turističnih dežel. Ljudje pa cenijo pristnost; ne samo pristne kranjske klobase in slivovko ter narodni melos, ampak tudi zanimive dosežke sodobne Jugoslavije. Podatki iz prvih osem mesecev tega leta kažejo, da se je število nočitev tujih turistov zmanjšalo v primerjavi z lanskim letom. To je seveda razumljivo zaradi restrikcij pri izdaji potnih dovoljenj v CSSR, kljub temu pa

je podatek lahko zaskrbljujoč. Poglavitno je, da bomo dosegli predviden dohodek iz turizma. Še važnejše pa je začeti z intenzivno propagando v tujini in z reorganizacijo domačega turističnega in gostinskega poslovanja. Ne smemo pozabiti, da je turizem povezan z vsem našim družbenim in gospodarskim življenjem. Zatorej je toliko bolj pomembno, da uredimo relacije v gospodarstvu. Mislim, da smo za to zainteresirani.

Spregovoriti o duhu, kot je Jean Paul Sartre, je včasih nekoliko težko, bodisi zaradi njegove nekoliko zapletene filozofske misli, bodisi zaradi tega, ker je pač on sam kot pisatelj in filozof zgolj otrok svoje, se pravi atomske dobe.

Prav gotovo ne bo napak, če se, preden se spustimo v orisovanje njegovega nauka, nekoliko pomudimo pri njem kot človeku in si ga poizkusimo predočiti prav s tega stališča.

J. P. Sartre, najpomembnejši in najaktivnejši zastopnik francoskega duha našega časa, se je rodil 21. junija 1905. leta mornariškemu častniku v Parizu.

Po končanih filozofskih študijah, v katerih je neprestano mojstrsko dokazoval lastne modroslovske misli, je postal doktor te vede in nato vrsto let poučeval na gimnazijah in vseučiliščih, se med vojno aktivno priključil osvobodilnemu gibanju, nato pa je poučevanje povsem opustil in se posvetil filozofiji, oziroma dramatik.

Dasiravno je s pisateljevanjem in z oblikovanjem filozofskih spisov pričel dokaj pozno — svet ga je spoznal šele po drugi vojni — pa o plodnosti njegovega ustvarjanja ne moremo soditi proporcionalno s to trditvijo, kajti spisek njegovih del je vse prej kot skromen.

Poglejmo samo nekatera poznata dela: Nepokopani mrtveci, Bit in nič — tu gre predvsem za filozofsko utemeljitev eksistencializma, Igre je konec, Besede, v katerih s trpkim spoznanjem zrelega moža slika svojo mladost in nesmiselnost takratnega malomeščanskega življenja, Kolonializem in neokolonializem, Situacija, Kaj je literatura in še celo vrsto romanov, dram in filozofskih sestavkov.

Specifičnost svojega filozofskega nazora je Sartre med drugim poudaril tudi leta 1964, ko je odklonil Nobelovo nagrado za literaturo.

Je tudi član mednarodnega sodišča za sojenje vojnih zločincev, katerega predsedniki so: Bertrand Russell, naš Vladimir Dedijer in on. Sartre je neusmiljen borec proti tiraniji in vsakršnemu izkoriščanju, kar se je odra-

zilo ob ruski invaziji na Češkoslovaško, ko je v brez-kompromisnih protestnih pismih obsojal agresivna dejanja.

V čem je pravzaprav bistvo eksistencializma, kot ga zagovarja Sartre?

Govoriti o katerikoli filozofski struji, ne da bi se poprej nekoliko ozrli v zgodovino modroslovja in poizkusili najti sorodne filozofske povezave z že obstoječimi sku-

Nietzsche je bil eden izmed ustanovnikov evropske ateistične eksistencialne misli. Ne smemo namreč pozabiti, da se je v Nemčiji v tem času izoblikoval tudi neke vrste ateistični eksistencializem z nekaterimi manj znanimi predstavniki.

V novejšem času to modroslovno misel zagovarjajo evropski predstavniki, kot so J. P. Sartre, Camus in Heidegger.

kar je z njo v zvezi, pa je tudi dokaz, da človekovo bitnost razjeda nič, in da je zato nesrečna, kar se posebej prikaže v samozavesti, ko človek poizkuša premagati nič, ki ga razjeda, čeprav se mu to ne posreči.

»Človekova stvarnost je trpeča v svojem bitju«, pravi Sartre, »brez možnosti, da bi se dvignila nad to stanje nesreče.«

Boga Sartre ne priznava, trdi celo, da bi največjo oviro za človekovo svobodo predstavljal bog, oziroma da svoboda sploh ne bi bila mogoča, če bi bil bog.

Iz vsega tega pa sledi, da pomeni za Sartra humanizem isto kakor prizadevanje, da se vsak posamezen človek vsestransko razvije in uveljavi, da uresniči svojo svobodo, ne da bi se pri tem oziral na boga kot utemeljitelja naravnega reda ali pa na kakršnokoli brezpogojno in splošno veljavna načela.

Človek je sam svoj gospodar, o sebi in svojem življenju svobodno odloča. Čim bolj je neko dejanje, ki ga izvrši, odraz njegovih lastnosti, tem bolj je svobodno in neopo-

rečno. »Človeška bit presega svobodo. Ker posameznik vsega tega ne more doseči brez obzira do drugih, želi svobodo tudi drugim, čeprav predstavljajo oviro zanj,« trdi Sartre.

V svoji knjigi Filozofija človeka — marksizem in eksistencializem (CZ, 1941) Adam Schaff poizkuša odgovoriti na vprašanje, ali je mogoče vzpostaviti most med marksizmom in eksistencializmom. Njegov končni odgovor je, da popolna premostitev ni mogoča, eksistenčno sodelovanje in dopolnjevanje oziroma življenje v sožitju pa bi bilo mogoče.

Marksizem, družbenost človeškega bitja, družba, skupnost mu je osnova za vse nadaljnje izvajanje. Sartre vse to negira, saj s predpostavko, da je človekova nesreča prav v tem, da prebiva v svetu, kjer so tudi drugi ljudje, nedvomno dokazuje, da za marksizem in eksistencializem kot filozofska nazora nerazdružljiva. S tega stališča je Adam Schaff svojo tezo o nerazdružljivosti teh dveh sistemov osnoval na dokaj realnih temeljih.

JOŽE ZAGOZEN

jean paul sartre

pinami kakor tudi s preživelimi, ne bi bilo dosledno, ker bi sicer komu pripisali to, kar ni njegovo, stvaritve drugega pa bi omalovaževali. Evropska civilizacija klije iz antičnih razvalin. Toda tudi Grki kot jedro antične duhovne sile so dediči. Njihova kultura se je po posebnih kanalih — izvir grških plemen — pretihotapila z vzhoda. Mezopotamski vplivi so pronicali v Grčijo po dveh kanalih: preko Hehitov, Frigijcev in Tračanov, ki so se v starejši jonski šoli prikazovali v izrazito materialistični luči, in po južnem kanalu preko Armejcev, Feničanov in Krečanov, ki so imeli močan vpliv na grško filozofijo.

Seveda pa je tudi grška filozofija preko Platonovega svetnonazorskega idealizma in njegovega dualizma ter Aristotelovih desetih kategorij imela ogromen vpliv na srednjeveško filozofijo, kakor tudi na vse današnje inačice teh osnovnih struj.

Tudi eksistencializem v svojem bistvu ni nov, nikakor pa ne le Sartrov. Njegove korenine segajo do sholastike in še dlje, v Evropi pa ne smemo preko Nietzscheja, enega izmed pionirjev eksistencialne misli, v katerega glavi se je pozneje rodil pošastni »Übermensch« s svojo »boljšo raso«.

Ta miselnost, eksistencializem, je dandanes močno razširjena med današnjo mladino, čeprav ne v znanstveni, marveč dokaj poljubni obliki, zato je potrebno, da si poizkušamo odgovoriti na vprašanje, v čem je pravzaprav jedro te miselnosti.

Eksistencialističnemu humanizmu gre predvsem za razvoj posameznika, in sicer človeka, ki ima popolno svobodo, ki je, kot pravi Sartre, »svoboda sama«.

Ker je med človekom in svobodo potegnjena enačaja, je tudi njegova odgovornost vsestranska, »zato je nujno, da se iz tega občutka svobode in odgovornosti zaradi v človeku tesnoba in groza«.

Nadalje trdi Sartre: »V grozi se svoboda zgrozi pred samo seboj, videč, da ni ničesar, kar bi je moglo pritegniti ali preprečiti«. Človekovo svobodo pa ovirajo drugi ljudje, zato smo drug drugemu odveč: Sartre celo trdi, da je človekova nesreča pravzaprav v tem, da se je pojavil v svetu, kjer so tudi drugi.

Dasi se človek poizkuša te ovire otresti s ljubeznijo ali z odporom oziroma sovraštvom, se mu to na noben način ne posreči in tako se giblje v začaranem krogu: ljubezen — odpor.

»Človekova svoboda in vse,

O REFORMI UNIVERZE

Potemtakem naj bo cilj preobrazbe naše univerze, kadar je beseda o študentih in profesorjih, bistveno povečanje produktivnosti dela, to pa pomeni bistveno povečanje števila študentov in zmanjšanje »stroškov proizvodnje« diplomirane študenta. Istočasno je cilj te preobrazbe, da univerza transformira lastno bitje — da iz pro-

fesorjev in študentov ne dela inteligence, ki bi bila prijatelj delavskega razreda, ki bi bolj ali manj razumela probleme in vlogo tega razreda in se mu pridružila v njegovi zgodovinski misliji borbe za brezrazredno družbo. Z drugimi besedami, učence in študente je treba že sedaj, v zgodnjih letih — v času študija, »spremeniti« v mlad delavski razred, v najbolj izobražen del tega razreda. Studentje morajo po produkcijskem odnosu postati to že v času študija.

PAROLE S FRANCOŠKIH BARIKAD IZ MAJA 1968

Dovolj je smeha! Krave, hudo protestirajo proti uporabi njihovega imena za označevanje sadizma in pritiska. Prav tako protestirajo proti eksploataciji s strani človeka, proti tej potrošniški družbi, ki ni sposobna vzgajati drugega kot teleta!

Vsak komunist mora sprejeti to resnico: oblast je na koncu puškine cevi. Mao!

V revoluciji obstajata dve vrsti ljudi: tisti, ki jo »deležo«, in tisti, ki imajo od nje dobiček.

Človeštvo ne bo živelo svobodno tako dolgo, dokler ne bo poslednji kapitalist obešen s črevesjem zadnjega birokrata.

Managerji, visoko kvalificirani vodilni uslužbenici, se tudi pri nas pojavljajo v vse večjem številu, kar je seveda pogojeno z razvojem produktivnosti, ki s svojo vedno ožjo specializacijo in z vedno širšo, zahtevnejšo konkurenco terja vedno bolj specializirane strokovnjake — managerje. Ti lahko obvladajo probleme v podjetjih, prilagojenih sedanjemu razvoju produktivnih sil pri nas.

Sistem vodenja preko pooblaščenih in odgovornih upravljalcev, ki pa praviloma niso tudi lastniki proizvodnih sredstev, torej managersko upravljanje, ima lahko zelo dobre poslovne uspehe. V razrednih družbah, kjer je prvi zahtevki dobiček, človek, njegovi interesi in potrebe pa v splošni problematiki zavzemajo šele drugo mesto (in še to le zato, ker se je sodobna znanost dokopala do sklepa, da je zdrav, sit in zadovoljen delavec tudi mnogo produktivnejši in torej prinaša večje profite), je tak sistem seveda popolnoma upravičen. Pri nas pa avtokratsko upravljanje ne more biti opravičeno le z dobrimi poslovnimi uspehi. Samoupravni sistem, ki smo ga uvedli, takega načina upravljanja ne more sprejeti kot svojo edino alternativo, čeprav je ekonomsko upravičena. Poiskati mora rešitev v nekakem hibridu, ki bi enakopravno družil samoupravne in managerske upravljalске funkcije. Razumljivo pa je, da naša stopnja razvitosti (produkcijskih sil) v upravljanju trenutno ne dopušča enakopravne udeležbe vseh udeležencev produkcijskega procesa. Nujno je torej, da z bolj ali manj pooblaščenim (in odgovornim) sistemom managerjev tako razvijamo naše produkcijske sile, da bodo omogočile čimvečjemu številu proizvajalcev upravljati, zagotoviti pa je tudi treba, da bodo v prihodnosti samoupravni organi, preko njih pa vsi proizvajalci, prevzemali odgovornejše upravne naloge.

Seveda pa tako prikazovanje trenutnega stanja našega samoupravljanja nima nobenega smisla, če ne skušamo odkriti vzrokov, ki so privedli do »samoupravno-managerskega konflikta«. Analiza tega gospodarskega dogajanja, kot tudi vsakega drugega, pa zahteva dinamično opazovanje njegovega dialektičnega razvoja.*

Ves razvoj produkcijskih odnosov (to je odnosov, ki vladajo v neki družbi), in preko teh še moralni, pravni in ostali predpisi ali običaji — vsi uravnavajo dejavnost človeške skupnosti oziroma njenih članov, ne glede na velikost skupine. Ravnanje posameznika v katerem koli primeru ni določeno le z njegovimi dispozicijami — značaj, inteligenca, prilagodljivost —, ampak tudi z navadami, ki si jih je pridobil med obnavljanjem z ostalimi ljudmi — torej je govorenje o kakršnikoli popolnoma samostojni proizvodnji (nedružbeni) nesmiselno. Vsak napredek, to je zvišana produktivnost in z njo drugačne zahteve, ki se postavljajo pred izvajalce, nujno privedejo do določene spremembe v družbenih odnosih — predvsem v razmerju med lastniki proizvodnih sredstev in delovno silo. Drobnooblagovna proizvodnja, v kateri je bila produktivnost na zelo nizki stopnji, je obstajala iz majhnih kmetij in obrti in že vsaka močnejša delitev dela je privedla do znatne spremembe produktivnosti.* Proizvodnja sama je bila namenjena izključno porabi proizvedenega blaga in menjava je bila namenjena le izmenjavanju uporabnih predmetov. Profitnega motiva še ni bilo in zato tudi koncentracije sredstev ne. S povečano produktivnostjo pa se je pojavil tudi profitni motiv in z njim koncentriranje sredstev. Ko so manufakturni obrti prerasli v industrijo, se pravi, ko je proizvodnja prešla iz izključno ročne v delno strojno obdelavo, pa je postal trenutni družbeni sistem

(njegove bistvene značilnosti) zavora v nadaljnjem razvoju produkcijskih sil.

Zaradi prostega trga, na katerem je konkurenca vedno naraščala, so se posamezni mali proizvajalci združevali, proizvodna sredstva so bila vedno bolj razvita in dobički so neprenehoma naraščali. Počasi se je tvorila veleindustrija, denarna aristokracija. V tistem hipu pa, ko je kapitalizem v klasični obliki prevzel vso oblast, je postal ovira za nadaljnji razvoj in nastala so delavska gibanja. Potrebno je bilo ali spremeniti notranje odnose v kapitalizmu ali pa prepustiti oblast delavcem!

Kaj je pravzaprav klasični kapitalizem?

Pod tem pojmom razumemo blagovno gospodarstvo, kjer je produktivnost že sorazmerno visoka, a vendar ne tolikšna, da bi proizvajalce ekonomsko prisilila, naj delajo skupno. Vse upravljalске funkcije so v rokah lastnikov proizvodnih sredstev in ti odločajo po svojem občutku ter izbirajo po trenutnem stanju na trgu, ki je tudi edini usmerjevalec gospodarske politike podjetja kot tudi družbe.

Samoupravljanje in pojav managerstva

Delavec so izključno proizvajalci in nimajo prav nobene vloge v delitev dobička ali na sprejemanje poslovnih odločitev. Država se načelno ne vmešava v gospodarstvo, njena edina vloga je v pobiranju davkov, ki jih porablja izključno za negospodarske namene (vojska, uprava itd.). Vendar pa je nadaljnji razvoj prisilil podjetnike, da so se zato, da bi bili močnejši, odpornejši in boljše informirani o tržnem stanju, združevali v vse večje obrate, kjer posamezen lastnik ni imel več absolutne oblasti, ampak je bila ta razdeljena med skupino lastnikov v skladu z njihovim deležem.

Z nadaljnjim zaostrovanjem konkurence pa ni več zadoščeval kapital posameznih lastnikov podjetij. Tako združena podjetja niso mogla več slediti zahtevam, ki jih je postavljala trg* in je bilo zato potrebno najti kapital drugje. Nastale so delniške družbe, to so podjetja, ki so imela v »lasti« nekaj sto, pa tudi nekaj deset tisoč delničarjev. Delničar (in s tem solastnik) je lahko postal vsak, ki je imel dovolj denarja, da je lahko kupil delnico, nikakor pa s tako majhno vsoto ne bi mogel postati družabnik v kakšni privatni družbi. Mnogo takih majhnih zneskov pa je, seštetih, dale kar izdaten kapital, s katerim se je gospodarsko stanje podjetja lahko precej izboljšalo.

Kakšni so bili vzporedni pojavi tega dogajanja? Razredna družba klasičnega kapitalizma je poznala dva razreda: lastnike proizvodnih sredstev, ki so imeli vso upravno oblast v svojih rokah, in pa lastnike delovne sile, ki so bili povsem izključeni od kakršnega koli odločanja. V trenutku, ko so uspeli prodati svojo delovno silo kapitalistu, niso mogli vplivati niti na odločanje o njeni izrabi. Vse upravne funkcije je imel lastnik oziroma kasneje skupina lastnikov. Takoj, ko pa so se pojavile delniške družbe, je bila funkcija lastnine ločena od funkcije upravljanja. Ta razvoj je popolnoma logičen, saj bi si bilo težko zamisljati, da na primer podjetje ATT, USA, ki ima nekaj tisoč zaposlenih, upravlja nad dva milijona delničarjev. Delničarjem je preostala le še formalna upravna funkcija, ko na zborih določajo glavne smernice poslovanja.

Deljansko vodenje pa je prešlo na profesionalne upravljalce — managerje, ki imajo poleg pooblastil tudi monopol nad informacijami in tako v resnici tudi vso oblast.

Vodilne funkcije* torej opravljajo za to kvalificirani ljudje, ki pa so tudi delovna sila, Proizvodne funkcije*. Postavljanje osnovnih ciljev po-

* (tudi trg delovne sile)
* Mulej, isti vir

slovanja in določanje poslovne politike opravlja zbor delničarjev preko upravnega odbora, temelji pa na analizah, ki jih je pripravil management.

Organiziranje — usklajevanje proizvodnih zmogljivosti z odločbami upraviteljev — je izključna domena managerjev, saj temelji na natančnem poznavanju proizvodnih razmer ter zunanjih vplivov, torej je odvisno od informacij, za katere smo že ugotovili, da so monopol managerjev. Vodenje je direktno podrejeno managementu — je namreč funkcija, ki dirigira izvajanje v skladu z določili organiziranja. Neposredna proizvodnja: to funkcijo izvajajo delavci.

Kontroliranje, to je kontrola in analiza doseženih rezultatov in njihove usklajenosti z določeno politiko in planom, je speč v rokah managerjev, ki svoje analize nato predajo še upravnemu odboru delničarjev.

Tu smo torej lahko ugotovili, da so vse odgovorne funkcije poslovanja in proizvodnje v rokah managerjev, saj ti razpolagajo z vsemi potrebnimi informacijami.**

Funkcija upravljanja je torej dokončno ločena od lastnine, ravno tako pa je izvajanje še vedno odtujeno od odločanja.

Prehod iz klasičnega kapitalizma do managerskega vodenja je sprememba v družbenem sistemu, katerega osnovne značilnosti — lastniški odnosi in način proizvodnje — pa so še nadalje enaki.

Produkcijske sile pa so se še naprej razvijale, saj je ta sprememba omogočila še hitrejši razvoj. Že tako specializirani managerji so mnogo lažje dojeli pomembnost znanstveno osnovanega upravljanja in upravnih funkcij.

Sedanji razvoj produkcijskih sil je tako visok, da ne daje več prednosti tehničnemu razvijanju upravljanja (izvajanje na osnovi Taylorja in podobnih ukrepov za dvig produktivnosti), ampak poudarja pomembnost vodenja in znanstvenega proučevanja vseh faktorjev proizvodnje (to so: tehnika, tehnologija, intenzivnost, spretnost itd), v upravljanju pa prilagodljivost odločitev na znanstveni osnovi, to je na natančnem proučevanju tržnih razmer in proizvodnih zmogljivosti. Vendar pa je današnja tehnologija v večini proizvodnih panog že tako visoka, da ne prenese več tako strogo ločenega sistema upravljanja, ampak je nujno potrebna enakopravna udeležba vseh proizvajalcev pri odločanju o upravnih, vodilnih, organizatorskih, izvajalskih in kontrolnih problemih ter njihovem reševanju.

Za tako urejeno upravljanje pa je seveda potrebna tudi sposobnost vseh udeležencev produkcijskega procesa, sposobnost upravljanja.

Ta sposobnost pa je zagotovljena z zahtevo današnje tehnologije po visokokvalificiranih delavcih — tako upravljavcih kot izvajalcih. Pravzaprav današnji proizvodni problemi še zanikajo delitev udeležencev produkcijskega procesa na kategorije upravljalcev in kategorijo izvajalcev, saj, kot je omenjeno, zahtevajo enakopravno udeležbo vseh, tako pri upravljanju kot pri izvajanju.

Samoupravljanje torej ni več vizija prihodnosti ali idealizacija družbenih odnosov, ampak nujna potreba nadaljnjega razvoja produkcijskih sil. Produkcijske sile v svetu so namreč že zrele za tako ureditev, potrebno je le še spremeniti družbene odnose. Dokler obstaja privatna lastnina produkcijskih sredstev, bodo lastniki, sposobni ali pa ne, vsekakor hoteli biti vsaj delno tudi dejansko udeleženi pri upravljanju, kar bo seveda zaviralo razvoj samoupravne družbe visokorazvitih gospodarstev. Druga zavora za razvoj samoupravljanja pa so seveda ljudje s svojimi različnimi sposobnostmi in interesi.

Po vseh teh izvajanjih bi seveda lahko sklepali, da je pri nas vse v najlepšem redu, saj samo-

** Dr. M. Pečujlić, isti vir

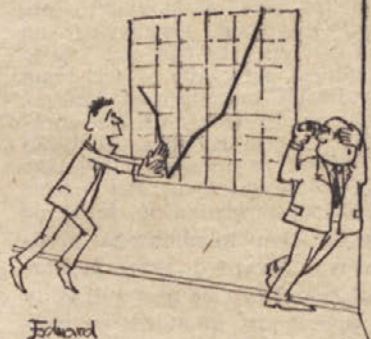
(Nadaljevanje na 10. strani)

Amnestija: dejanje, s katerim suvereni največkrat opravičijo krivico, ki so jo storili.

Če ljudska skupščina postane buržoazno gledališče, morajo tudi vsa buržoazna gledališča postati ljudske skupščine!

Naj dekani »dekanirajo«, policaji »policirajo« — a revolucionarji delajo revolucijo!

Edward

Najvažnejše ugotovitve študentov VEKS:

1. slabe delovne organizacije bomo rešili z delnicami delavcev podjetja, kjer se bo po vloženih sredstvih delil tudi dobiček. Nagrajevanje po delu ne bo okrnjeno!

2. V samoupravni družbi ni mogoče ustvariti trdnega gospodarstva. Če hočemo imeti trdno gospodarstvo, moramo ustvariti take produkcijske odnose, kot jih imajo razvite države.

To niso halucinacije!

Ob uri predvojaške vzgoje na VEKS je nekdo postavil tudi naslednji vprašanje: Kdaj bo na šolah poleg predvojaške vzgoje še kaj več miroljubne vzgoje? Ali bi bilo mogoče tudi pri nas služiti vojaški rok v bolnišnicah in podobnih ustanovah, kot je to na Švedskem?

Mnenja o vprašanjih so bila deljena. Ni čudno, ko pa so, žal, mladi od starejših prevzeli idiotsko miselnost: Kdor ni bil vojak, ni pravi možki. Torej so samo potencialni morilci pravi možje?

Včasih me počutim kot vojak na fronti, ki pričakuje pisma od matere, očeta, znancev, od kogarkoli. Arapak nič: v našem svetu je treba tekmovali, presegati drug drugega, ne glede na posledice. Zunanji uspeh? Tudi o tem velikokrat razmišljam, čeprav še zdaj ne vem, kaj uspeh pomeni. Vem le, da nekateri segajo z obema rokama za denarjem, da pravijo »il faut savoir«, da se brezskrbno — o, kako navidezno kažejo to brezskrbnost in mirnodušno praznino —, komolčarsko pa brez pesimizma prerivajo skozi kariero. Nekaj ciničnega je v tem prerivanju, nekaj, kar ponižuje duha in srce, kar se zvito in molčeče, vendar že z naprej bleščočimi očmi poganja naprej: uspeh. In ko poslušam, da lepo krojena obleka odpira skoroda vsa vrata k uspehu, da denar in funkcija pomenita več kot človeštvo, se pravi, več kot razumevanje sočloveka, prijateljstvo, ljubezen, tedaj postanem nemalo ogorčen, mladeniško jezen. Nikdar pač ne bom pozabil tovariša, ki je jokal kot študent v Ljubljani, ker je moral vsak dan jesti pasulj, mislil pa je na domači frižider, kjer je njegova mama imela zmerom pripravljene suhe klobase, jajca, zrezke in druge »boljše« jestvine. Jokal je fant, v veliki nesreči, in ni videl izhoda iz položaja; ves mesečni prejemek je bil namreč zapil z drugimi kolegi. Spomnim se, da je bil ta tovariš zmerom odličnjak. V šoli je vedno dvignil prst med prvimi, tudi z dekleti je začel hoditi med prvimi in po telesni moči je bil med prvimi. Nikdar ni bil prvi med enakimi, na svet je gledal zviška, češ, vi reve, nikdar me ne boste dosegli! In ko je fant pretakal krokodilje solze, sem se spomnil, da je še mnogo lačnih družin, ki pa ne morejo niti poslati svojih sinov in hčera v višje šole, ker nimajo denarja. In stisnilo me je pri srcu in zazebelo. Zanimivo pri vsem pa je še, da mu odličnjakstva ni nikdar nihče zavidal. Zakaj neki, vse je bilo tako samoumevno. Sedaj, v Ljubljani, ko je treba poprijeti za delo, študirati in biti zrel, pa pok, vse sanje o veliki sreči so se razpočile kot milni mehurček. Nič več tekme, nič več bleščečega kramljanja o zadnjih športnih vesteh.

Včasih me boli, ker vidim, da nekateri študirajo s težavo in brez ljubezni do znanja. Gulijo se, na pamet bi znali povedati vrsto imen, priimkov, podatkov, vendar se jim je misel ustavila, obvisela jim je v zraku. Po šoli kakor da niso več oni, odličnjaki, kakor da bi nekaj izgubili, kakor da bi jim predtabela zavest sramežljivo odšepala v razumevanje. So pa tudi takšni, ki se začno vsega bati, bojijo se očitkov, bojijo se prijateljev, znancev in celo ljubezni, do drugih se obnašajo kot okradenci. Zakaj? Od kod notranja frustriranost? Je to izguba otroštva, igre, smeha in obenem odkrivanje novega, odraslega, idealno nikdar nedosegljivega sveta, ki je nekoč plaval v otroški domišljiji in v igračastih željah? Res je: odličnjaki so zmerom pripravljene dobivati odličja, medtem ko nezadostni formalno niso pripravljene sprejeti ničesar. Nezadostni poznajo stiske, travme, nemarnost, površnost, niso vztrajni niti natančni. Kaj pa sploh so, ko niso? Prepisujejo naloge, ne znajo, čeprav razmišljajo — resnično razmišljajo iz problematike snovi — dosti bolj temeljno kakor odličnjaki. Nezadostni so prepuščeni samovzgoji, odlični pa so vedno pod vplivom vzgoje staršev. Srednje poti ni, ker je samo »dobra« ocena navidezna, srečna zvezdica, ki se prižge bolj po naključju ali po simpatijah osebnosti kakor pa po resničnih sposobnostih.

Eno je namreč inteligenca — tudi živali so inteligentne, kiti, delfini, šimpanzi —, drugo pa je doživljanje sveta, človeško zrenje na svet, smisel za logiko in smisel življenjskih odločitev in resnic. Da se razumemo: nikakor nisem proti odličnim, če sem za nezadostne. Le nekaj manjka pedagogom, to pa je predvsem resnična zavzetost za mladega človeka. Po drugi strani pa se mladi sami odtujujejo starejšim. Vsekakor bi lahko rekli, da odličnjaki ponavljajo pri sebi: »Ne za življenje, temveč za šolo se učimo!« To počno zategadelj, ker jim je življenje — se pravi, zunanji blišč, uspeh, sreča ob dobrih ocenah — naklonjeno kar z naprej in daje kljub trdim skušnjavam posameznikov možnost, da formalno, v okviru posameznih šol in univerz uspejo. Nezadostni pa si pravijo: »Ne učimo se za šolo, ampak za življe-

Vladimir Gajšek:

O odličnjakih in nezadostnih

(ESEJ)

nje.« In to jemljejo dobesedno pa resno. Nezadostni ne zavidajo odličnjakom, prej bi rekli, da jih ne upošteva, da se jih izogibajo kakor poabljeni zdravi ljudi. Nezadostni živijo bogato življenje sami v sebi in storiijo to, kar odličnjakom nikdar ne bi prišlo na pamet. Svojih norčij nezadostni ne uganjajo na pamet, ker so preveč prebrisani, da bi se dali speljati na lep način. Odličnjaki imajo obraze, polne štirih sten, polne črnih samoobtožb, ki si jih izrečejo, kadar so čisto sami. Spoznajo, da definicije, formule, predmeti niso nič drugega kot ogabna tvarina, ki jo poznajo iz natančnih navodil. Vso svojo mladost morajo biti navzoči. Tako hočejo drugi: javno mnenje, šola, starši, učitelji, vsi. In kaj končno pomenijo v evropski civilizaciji? Seveda, pouk, pouk iz mrtvih ust, ki ne morejo izreči ene same besede... in potlej sledi preteklost namesto bodočnosti. Samo preteklost, polna mehanizmov in belih kosti, bitk, krščanstva, matematike, marksizma, ideologije, kemije, urnikov. Nezadostni nikdar ne verjame v urnik. To je zanj nekaj posebnega. Učenje je postalo čisto reproduciranje, konfekcija po najnovejši modi. Spomnim se malomeščanskih otrok, ki so se držali zase, spali z dekleti iz istega »boljšega« sloja, se vozili po domovini, da bi jo spoznali, se kot odličnjaki počutili odlično. Kasneje sem jih videl, kako so se družili s funkcionarji; ti pa so govorili o proletariatu, o enakopravnosti med ljudmi, o moči partije, o rdečem križu, »otvarjali« in sklenili so sestanke. Po točki »Razno« so se razšli. Nobene napake: eni in isti. Kako to, sem se mladeniško moralistično spraševal, da se ti, ki odlično zaslužijo in se gulijo ter srečno vozijo skozi življenje, družijo s tistimi, ki bi morali poznati svoje ljudstvo, njegove socialne plasti in navade? Stalno sem dobil en sam odgovor: molk in prezir. Ne čutim se sodnik te dobe, rad imam ljudi, ampak razžalostim se... Človek ni tako mogočen, kot se

zdi pri pouku. Treba bi si bilo boljše ogledati anatomijo, obvladati enoličnost. Zato pa je prihodnost toliko lepša. Quod licet Iovi, non licet bovi. Raje se pogovarjam z živim govedom kakor pa z mrtvimi bogovi.

(se bo nadaljevalo)

Samoupravljanje in pojav managerstva

(Nadaljevanje z 9. strani)

upravljanje, bolj ali manj uspešno, že imamo in je treba torej odpraviti le še eno zapreko: nedoraslost mnogim samoupravnim problemom. Naš problem pa ni le izvedba samoupravljanja, ampak samoupravljanje samo, samoupravljanje kot družbeni in gospodarski fenomen. Razvoj našega gospodarstva se je namreč začel šele po drugi svetovni vojni. Gospodarstvo na našem ozemlju v času pred prvo vojno je bilo izključno drobnoblagovnega značaja in le na področjih Avstro-Ogrske so se pojavljali prvi zametki industrializacije. Istočasno pa je bila razvitost produkcijskih sil v nekaterih zapadnih državah že na managerski stopnji in je takratno prostotžno gospodarstvo že delovalo kot zavora nadaljnjemu razvoju produkcijskih sil. V času med obema vojnama se je sicer gospodarska osnova stare Jugoslavije precej izboljšala, vendar pa je bil napredek še vedno neznačen v primerjavi z ostalimi gospodarstvi, ki so po krizi že pričela z znanstvenim vodenjem oz. z uvajanjem znanosti v proizvodnjo. Šele po drugi vojni, ko smo tudi pri nas sprejeli socialistično državno ureditev, se je pričel naš bliskoviti vzpon. Z minimalne osnove, ki nam je ostala preko vojne, s skoraj 80% agrarnega prebivalstva, zaposlenega na razdrobljenih kmetijah s predpotopno tehnologijo, smo prišli do današnje kritične točke. V 25 letih smo naše proizvodne zmogljivosti dvignili iz drobnoblagovne produkcije na stopnjo, ki zahteva znanstveno vodenje podjetij. Ze dolgo je tega, kar smo uvedli celo samoupravljanje; resda predvsem, kot politično obrambo pred birokratskimi težnjami, ki so se pojavljale v naši družbi, vendar gre sedaj že za določeno ekonomsko nujnost. Takorekoč edina alternativa za naše razmere je uvedba managerjev, ki bi po znanstvenih načelih upravljali in vodili proizvodnjo. Vsako managerstvo pa je seveda povezano ne le z znanostjo, ampak tudi z odgovornostjo in preko te s hierarhijo, ki pa zlahka privede do birokracije. Takšen retrogradni razvoj pa bi bil seveda nesmiseln, razen tega pa tudi nemogoč, saj, kljub še vedno prevladujoči drobnoblagovni miselnosti naših ljudi, samoupravna zavest zavzema vedno pomembnejše mesto v njihovem ravnanju. Problem, ki ga moramo sedaj čimprej rešiti, je: Kako najti množico sposobnih managerjev, ki bi imeli dovolj samoupravne zavesti, da bi se hitreje razvijala ne le produktivnost, ampak istočasno tudi samoupravna zavest in sposobnost vseh proizvajalcev? Tako bi ne samo ohranili sedanje stanje v samoupravljanju, ampak bi ga razvili do takšne stopnje, da bi takrat, ko bo tudi pri nas postala ekonomska nujnost, samoupravna zavest in sposobnost ne bila noben problem. V prihodnosti, ki se je pri nas pričela nekoliko drugače, bi bilo samoupravljanje vsakomur razumljiv pojem.

Za gledališki študentski abonma se je doslej prijavilo naslednje število študentov:

VAŠ 12
VTS 50
VEKŠ 38
PA 51
VP 0

Po zatrdilih vodstev študentske skupnosti zanimanje ni veliko... Kaj pa če večina študentov o tem ni bila obveščena?

BREZ BESED

Naš sodelavec je prišel tudi na ESS, da bi zbral naročnike za Katedro. Tu so ga lepo prepričali, da je mladinska organizacija na šoli zelo vplivna. Direktor šole je predlagal povezavo z vodstvom mladinske organizacije. Rečeno, storjeno. In rezultati? Na vprašanje, kaj je Katedra, so dijaki skomignili z rameni. Mladinsko vodstvo je zbralo na šoli 1 (beri ENEGA) naročnika in še ta je menda član mladinskega predsedstva. Tovariš direktor, čestitamo! Zelo dobro ste precenili vpliv in sposobnost mladinskega vodstva na šoli.

Sodelavec Katedre se je zanimal, zakaj se taborniki bolj ne povežejo s tiskom. Na vprašanje, zakaj se zadnje čase o njih nič ne sliši, je Robert Bobanec samozavestno odgovoril: »Taborniki smo kulturni ljudje in zato nismo glasni.« Verjetno je že res tisto o kulturi, res pa je tudi, da je zadnje čase čuti vse glasnejše besede, ki govorijo o nesoglasjih v taborniškem vodstvu, o denarnih problemih in o krivicah, ki se dogajajo taborniškemu odredu Samorastniki. Torej taborniki le niso tako tihi ljudje?!

Igor Plohl

»Taksi!« zaključeva skoraj v en glas. Ko ta pripele, poveva naslov: Majerigatova 2. Na tej številki je v Göteborgu, največjem industrijskem mestu Švedske, študentski dom, eden izmed mnogih, ki so razsuti po vsem mestu.

Zvoniti morava precej časa, preden pride nek študent in nama odpre vrata. Elegantna stavba naju vedno bolj preseneča. Znajdeva se v veliki avli, ki je videti kot zimski vrt. Na vprašanje, kje lahko najdeva dežurnega, naju študentje, ki jih pobarava, samo začudeno gledajo.

»Saj to je študentski dom, ne pa hotel!« naju poučijo.

»Toda ali ni nobene kontrole?« se pozanimava. »Zakaj neki? Polnoletni smo,« nama odgovorijo. Nadalje zveva, da je tako v vseh študentskih domovih, ki jih vodijo študentje sami oz. njihova organizacija G. S. R. S. Tja naju je naslednji dan napotil prijazen Kjell-Arne, pri katerem sva prenočila. Toda če kdo misli, da je njegova soba taka, kakršne so sobe po naših študentskih domovih, se moti. Lahko bi jo primerjali s sobo v hotelu A-kategorije na naši obali, saj je velika, sončna, popolnoma opremljena (všeti so tudi namljanjači). Poleg majhne predsobe ima vsak študent (prebivalec doma) na voljo tudi lastno stranišče in kopalnico. Za vse to udobje plača približno 600 dinarjev na mesec, kar za švedske razmere ne pomeni dosti. Če primerjamo to vsoto z zneskom 1000 kron mesečno (2400 din), ki ga prejme vsak študent od države (švedski standard je pač znatno višji od jugoslovanskega), vidimo, kako lepo je biti študent na Švedskem.

To, da imajo skoraj v vsakem študentskem domu tudi svoj klub, bi omenil samo mimogrede.

s poti po švedski

V mislih imam tak klub, kjer lahko kaj spišeš, prigrizneš sendvič in plešeš. Omembe vredne pa so njihove moderne opremljene telovadnice, kjer lahko igraš vse: od namiznega tenisa do košarke. Po rekreaciji te čakajo tuši z vedno toplo vodo ali pa savna. Domovi imajo tudi t. i. šahovske, televizijske in kaj vem kakšne sobe še.

Ko sva se drugi dan najinega bivanja na Švedskem s prijateljem Milanom znašla v prostorih že prej omenjene študentske organizacije G. S. R. S. (Göteborgs Students Reception Service), sva povprašala, ali bi se med počitnicami mogoče dalo bivati v enem izmed njihovih študentskih domov. Odgovor je pritrdilen in kmalu sva postala »posestnika« sobe št. 31, 12a utaandagatan 24, kjer je veliko študentov naselje s posteljami za okoli 2000 študentov.

S člansko karto, ki jo kupiš na sedežu organizacije, ti je vse to dostopno dan in noč. Možnosti izobraževanja in zabave je v Göteborgu torej na pretek. Dodal bi samo še to, da sem po treh mesecih bivanja v Göteborgu komaj čakal, da se vrnem v študentski dom Ob parku 7.

RASTO MURN

To je torej prvi vtis s potovanja po deželi, ki se lahko ponaša, da ima najvišji standard v Evropi. V prihodnji številki bo poskušal Rasto opisati tudi svoje občutke, ki jih je doživel v pogovorih s švedskimi študenti.

(Nadaljevanje prihodnjic)

življenje

Izpisek iz rojstne matične knjige dne 9. februarja 1949: — V noči od 8. na 9. februar se je v mestni bolnici rodilo dete moškega spola. Otrok je tehtal...
15. 12. 1964

... Dnevnik pišem, čeprav so mi prijatelji odsve-tovali, češ da je to stvar za ženske. Vedno sogla-šam z njimi in jim pritrjujem, ker jih nočem izgubiti. Vsiljujem se v njihov krog, in čeprav ne sodim mednje, se jim približujem, da bi me trpeli še dalje. Ker vsi pijejo in kadijo, jim večkrat plačam cigarete ali pijačo, čeprav sam ne kadim in le redko pijem. Včasih me mučijo in zasmehujejo ter zbadajo z žaljivimi besedami. To se v meni kopiči, a ne morem se odtrgati od njih, ker se bojim biti sam. Vedno sem imel koga, ki me je branil; ali očeta ali mater. Čutim, da še Rad bi, da bi me ljudje opazili, posebej dekleta, toda sam si ne upam storiti ničesar. Nisem za-nimiva oseba; ne kadim, ne pijem, ne upam si skočiti z vrha skakalnice... Kaj pa si sploh upam? Vidim strašen odgovor — sam nič. To me tare, to je grozno. Ne morem si predstavljati, kako bi bilo, če bi bil na samotnem otoku. Sam, sam... Legel bi na tla in jokal, obraz bi zakopal v zemljo in oči si ne bi upal obrniti k nebu... Če bi tako padel na cesti, me prav gotovo nihče ne bi pobral. Vsi ti ljudje so brezumni — mno-žica, enotna, neoprijemljiva siva masa, tisočero parov mrzlih oči, ki ne poznajo usmiljenja. Če bi jih pregledal z lečo, bi odkril nepregledno število bitij, majhnih, kakor sem jaz. Vsakdo bi imel svoje težave in napake, vsak posameznik bi osamljen stal pod mojo lečo, nič več del mno-žice, temveč le majhno bedno bitje, samo kljub milijonom, ki ga obdajajo — takšno, kot sem sam. Menim, da sem prestar za svoja leta, moje misli me spravljajo v obup...

3. 7. 1972

... Studij me je izčrpal — duhovno in telesno. Dnevnik, ki ga pišem, pravzaprav že ni več dnevnik, temveč mesečnik. Primanjkuje mi časa. Jem neredno, spim neredno, a sem vseeno sre-čen. Tukaj na univerzi sem spoznal dekle, ki mi trenutno pomeni smisel življenja. Zame je vse, študiram zato, da bova imela dom, hrano, otroke.

Neznani datum 1978

... Hodim po dolgih sivih ulicah. Prazen sem ka-kor one. V meni je prostor le še za sovraštvo. Ko me je zapustilo dekle, sem mislil, da bom zblaznel, a je minilo. Ogenj v meni je ugasnil, le pepel še tli. To me še ohranja pri življenju. In če pomislim, da me je vsa ta leta varala... Kako slep sem bil! V meni se znova prebujujo spomi-ni iz otroštva. Vse občutke lahko izkristaliziram v enem samem stavku: »Nekoč me je bilo strah, sedaj, ko sem zrel, sovražim.« Ko sem bil majhen, sem se bal sveta, velikih ljudi, ki so vrveli okoli mene, zdaj jih poznam — vidim, da niso vredni bojazni, le prezira. Tiste, ki sem jih prej občudoval, zdaj zaničujem. Le redki so v tem izjeme. V življenju vidim toliko smisla kot v pisanju tega dnevnika...

Izrez iz časnika

Zopet smrtni primer na naših cestah. Voznik ka-miona je povozil neprevidnega pešca. Prepadeni sofer trdi, da ga je moški moral videti, vendar je stopil dalje pred avto. Mrtev je bil takoj... ne morem postati samostojen.

Igor Gojič

roke kvišku, mamila!

Mamila, LSD, marihuana, opij itd. Zakaj govo-riti o tem? Saj tega pri nas še ni!

Res, zaenkrat še ne toliko, da bi morali vztrepa-tati. Res je pa tudi, da pred nekaj leti tudi na Zahodu ini bilo toliko mamil, da bi se zaradi njih kdo zbal. In sedaj? Danes nisi napreden, če ne poznaš mamil. Da, toda to je problem evropskega Zahoda, ne pa naš!

Nikar delati razločkov med našo in zahodno mla-dino! Mladina je lačna nečesa novega, pa čeprav to novo predstavlja skupinski seks ali mamila. Naša mladina zahteva nekaj, kar ji bo pomagalo sneti vezi malomeščanstva, v katere je ujeta. Čim bolj se bodo malomeščani spotikali obenj, tem raje bo mlad človek počel vse to, kar njim ne bo všeč. Nočemo biti malomeščanski. Problem pa je v tem, da zahajamo v ekstreme. Naši mladi mož-gani stikajo po našem novem: LSD — Ljubimo Sanje Demonov, tako prevajam to besedico. Sanje v vijoličastem. Beg iz sveta, v Svet. V pre-temu je beg sramotno dejanje, v življenju ni! Če zbežiš, ko vidiš sovražnika, če rečeš, da se ne bi boril v Vietnamu, če si ne upaš povabiti dekleta v posteljo, si strahopeten, ker Bežiš, Be-žiš. Mar takrat, ko uživaš mamila, ne bežiš, nisi bojazljivec, če se raje zatekaš v svet vijoličastih cvetov, kot da bi se spoprijel s težavami, ki so se pojavile?

Praviš: »Nikoli ne bom jemal mamil, niti poizku-sil jih ne bom!« LAŽES! Lažeš, saj bo dovolj, da ti prijatelj, dekle, sošolec, sodelavec reče: BO-JIS SE! A ne bojiš se ti, temveč ON. Reci mu to, če je pošten, ti bo priznal, da je tako, če ni, ni vreden tvojega prijateljstva. Jemanje mamil je kakor kužna bolezen, en bolnik okuži mnogo dru-gih, zdravih. Zvodniki imajo potemtakem lahko delo. Onemogočiti bi jih bilo možno le, če bi bili toliko močni, da bi se jim uprli, kadar nas sku-šajo z raznimi prijemi pridobiti za uživanje mamil.

Kdo ne pozna Jimija Hendrixa, kdo ne pozna Janis Poplin? Umrla sta zaradi prevelike doze mamil, sodobnega boga smrti. Zanj sta darovala največ, svojo virtuoznost, svojo glasbo — tolažbo mladim, ki so bili sposobni razumeti njuno iz-poved med notnimi vrsticami in brazdami na ploščah. Zvodniki mladih, sužnji Pohlepa, bedni tlačani mamil, vrašujemo vas, zakaj ste ju ubili? Zakaj sta morala umreti zaradi vašega samo-ljubja, pohlepa po materialno bogatem življenju, zakaj ste in še ubijate toliko mladih na Zahodu in vedno več tudi pri nas? Soditi vam ne morejo človeški zakoni, zato vam bodo sodili bratje ša-kali, sestre hijene in vaš bog Ego. Mladina, ki iz strahu zavaja svoje »prijatelje«, si bo sodila sama, umrla bo od lakote, mraza... Koliko mladih družin na Zahodu daje poslednji denar za ma-mila, nato pa njeni člani spijo na pločniku, umi-rajajo na ulici, v parkih, v norišnicah!

Bojim se te, moderni bog smrti! Bojim se vas, mamila!

Vi, ki vas večkrat zmerjamo za malomeščanske, ste naša zadnja rešilna bilka. Vi poizkusite zatre-ti naše želje, ki drse v koščeni objem smrti. Ne dovolite, da bi ves svet zaspal v naročju mamil, v katerem je življenje onemogočeno. Mamila nas počasi in s smehljajem novega pojmovanja »poga-ma« uničujejo iz dneva v dan. Roke kvišku, mamila!!!

Zarko Golob

V novi rubriki, ki govori o kulturnem življenju mladih, vam predstavljamo tri srednješolce: pesnico, pisca proze in slikarko JASNO KOZAR.

IGOR GOJIČ je dijak prve gimnazije v Mariboru. Njegova črtica »Življenje« je bila prvič objavljena v Mladi misli, glasilo te šole. Ker nam je bila všeč, smo jo sklenili pred-staviti širšemu krogu bralcev.

ZLATKA VABIČ je še pred nedavnim obiskovala gimnazijo pedagoške smeri v Mariboru. Zdaj je morala za starši v Nemčijo. Kar je za njo ostalo, so njene pesmi. Predstavljamo vam dve iz zbirke »Pogovori«.

PREPROSTI VERZI

*Kolikor peska je tam
v puščavi,
kolikor z neba sije
nam zvezd,*

*toliko rok je stisnjenih
v pest:
Se nam bo sonce sijalo
pomlad!*

ŽELJA

*Rada bi postala ptica.
Rada bi, da ti postaneš ptica,
Rada bi, da skupaj poletiva k soncu.
Ptice niso srečne, praviš.
So, so ptice srečne, odgovorim.
Rada bi postala ptica.
Ljudje na svinčene vrvice nizajo
girlande ptic, mi šepneš.
Naju ne bodo, ne, v odgovor kričim.
Rada bi, da ti postaneš ptica,
Rečeš, da imajo ptice
za naju premajhno srce.
Ptice imajo veliko srce,
imajo mnogo mnogo src
sicer ne bi bile ptice, povem.
Rada bi, da skupaj letiva k soncu.*

STRAN 11

1.

2.

3

4.

Novičarstvo

Pisati za časnik ni ravno lahka stvar, kvalitetno pisati mislim. Pisanje prinaša pišočim denar, nekaterim veliko denarja, več kot bi si ga za svoje pisanje zaslužili.

Zakaj?

Casniki izhajajo zjutraj in popoldne. In nemalokrat lahko opazimo v popoldanskem časniku do pičice iste novice, kot jih je bralec našel v jutranjiku. (Da ne bo pomote — to ni druga izdaja iste ga časnika.) Tako se da s prepisovanjem zaslužiti denar (za tuje delo).

Velikokrat pa je v časniku načeto tudi vprašanje novinarske etike. Majhno naselje je pretresel gnusen zločin. Neznani storilci ali storilec so pobili skoraj celo družino. In najdejo se novinarji, ki vsako leto, na obletnico tragičnega dogodka, obiščejo preživele in jih ponovno »zaslišujejo«. Nekateri od njih so zapustili kraj zločina in si drugje ustvarili novo življenje. Pa spet pride datum tragedije in nad trupli se ponovno zbirajo mrhovinarji.

Ob tem se mi upravičeno postavlja vprašanje, ali so nekateri ljudje v dirki za denar in lastno udobnost pozabili na človeka — tudi na tistega človeka, ki je nosilec lepše prihodnosti.

B. Cerin

Skozi periskop

Da bi poskrbeli za ravnovesje med študentovim ekonomskim, družbeno pogojenim znanjem in njegovim duhovnim življenjem, so na VEKŠ uvedli kot poseben predmet kulturno vzgojo. Vse zveni lepo in priljudno, študentje sami se zavedajo potrebnosti posredovanja takega znanja, ki ne bo iskalo odgovorov le na poklicna vprašanja, ampak bo obsegalo tudi občečloveške vrednote, neranjive in za ekonomski sistem nedozetne vrline in spoznanja o svetu, lepoti in ubranosti. Žal pa pričakujejo preveč. Predmet lahko najdejo le v predmetniku, poposlušati pa doslej niso mogli niti enega predavanja. Zakaj? Ker nihče ni predaval!

Reforma visokih šol je baje »v polnem teku«, seveda sodeč po nekaterih splošnih izjavah. Ob analizi konkretnih razmer pa je štu-

dijska komisija pri IO kljub proklamacijam ugotovila, da študentje pri sestavljanju urnikov na nobeni šoli niso sodelovali. Najbrž ne samo po svoji krivdi.

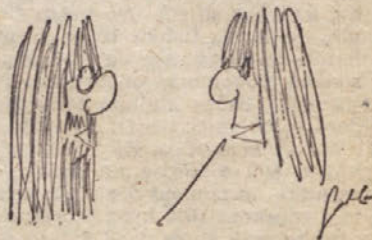

Cenjenim bralcem naznanjamo, da je bil novinar Večera Otmar Klipšteter na obisku oz. turističnem potovanju v Sovjetski zvezi. To obvestilo je namenjeno tistim redkim bralcem, ki še niso prebrali vsaj ene izmed humoresk, fars, anekdot ali zabavljic zgoraj omenjenega novinarja. Vse govore o lepotah življenja v socialistični bratski državi vzhodnega bloka.

Arli 40

V čem je razlika med ameriškim kapitalistom (na levi) in jugoslovanskim direktorjem (na desni)?

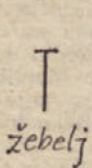
— Sem slišal, da se boš dal postriči!?

— Da, ne bi bil rad podoben »Gajškovim beatnikom«!

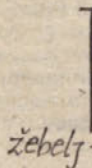

ŽEBLOMANIJA

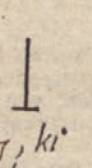
(tudi; ugani kaj je to?)

žebelj

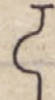
žebelj-košarkaš

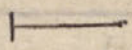
žebelj, ki dela stoji

žeblja-siamska dvojčka

gospa Žebelj v 9. mesecu nosečnosti

gospa Žebelj z možem pred okoli 9 meseci

žebelj žebložerec

na smrt obsojeni žebelj po obglavitvi

žebelj, ki je pojedel slona

Sestankov študentske skupnosti, ki jih sklicuje IOŠS, se žal še vedno ne udeležujejo predstavniki nekaterih šol. Predlagamo, da se na njih pozabi tudi pri dodeljevanju subvencij, štipendij in posojil.

Pod kostanjem na VTS

Božo in Miško sta študenta VTS. Na uho jima je prišel izvleček iz razprave, ki je nedavno tega potekala na seji pedagoškega sveta tehnične šole. Tako je stekel pogovor med njima.

B.: Ali veš, kako nemogoče prestopne pogoje postavljajo ljubljanske fakultete za nadaljevanje študija na drugi stopnji?

M.: Približno mi je znano. V enem primeru nadaljevanje študija sploh ni mogoče, v vseh ostalih pa se zahteva diploma naše šole in štiri do devet diferencialnih izpitov.

B.: Kje misliš, da je vzrok za takšne nepremostljive težave, ki zadenejo v prvi vrsti nas kakor tudi šolo? Ne bi bilo potrebno medsebojno sodelovanje z ustreznimi fakultetami?

M.: Seveda, saj sodelovanje tudi obstaja, in sicer že vrsto let nazaj. Vprašanje je samo, kakšno je in v čem se kaže?

B.: Ampak s tem te prisilijo, da izgubiš eno študijsko leto, poleg tega pa to ni v skladu s težnjami naše družbe, ki zahteva visoko izobrazbo, pridobljeno čim hitreje, torej diplomanta druge stopnje s 23 ali 24 leti. Tega ne morem razumeti.

M.: Lahko te potolažim, da nisi edini, ki ne razume. Pa še nekaj ti lahko povem v tolažbo. Naša šola bo stopila v stik z zagrebškimi vseučiliščem, kjer že sedaj ni večjih težav za nadaljevanje študija. Strojniki npr. morajo imeti le diplomu in opraviti en diferencialni izpit.

B.: Kaj si rekel? Ali sem prav slišal? Ob tem bomo pravzaprav »prisiljeni« nadaljevati študij v Zagrebu. Pa saj to je nemogoče, to je vendar absurd!

M.: Tako je pri nas, kaj hočeš? Absurd ne bi ravno rekel, je pa lahko to »nacionalni škandalček«, ki ga slovenska družba ne bi smela kar tako »požreti«.

B.: Kako smo nemočni, kako smo nemočni... III

D. M.